

Napút-füzetek

77.

**Tomaso Kemeny:
Azzurro rogo il mare és La Regina**

Azúrkék máglya a tenger / A királynő

**Az Országos Idegennyelvű Könyvtár
8. műfordítás-pályázatának anyaga**

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nyolcadik jeligés műfordítás-pályázatára (Tomaso Kemeny: *Azzurro rogo il mare* és *La Regina*) 104 pályamű érkezett 101 pályázótól. A bírálóbizottság, melynek Lator László örökös tiszteletbeli elnöke (Lackfi János, Szénási Ferenc, Virág Bogárné Ágota) szeptember 3-i ülésén három díjat és egy különdíjat ítélt oda.

Az I. díjat Róth Márton, a II. díjat Edelényi Marianna, a III. díjat Szirmai Anna kapta.

A Magyar Fordítók Alapítvány által felajánlott különdíjat, az egy hét ott-tartózkodást az alapítvány balatonfüredi fordítók házában Monti Elvirának ítélte a zsűri.

Országos Idegennyelvű Könyvtár

Róth Márton fordítása (I. díj)	11
Edelényi Marianna fordítása (II. díj)	12
Szirmai Anna fordítása (III. díj).	13
Monti Elvira fordítása (a Magyar Fordítók Alapítvány különdíja)	14
Ludmann Ágnes fordítása.	15
Kerber Balázs fordítása	16
Dr. Szabó Anita fordítása	17
Tamás Etelke fordítása	18
Szántó Judit fordítása.	19
Tóth László fordítása	20

A pályázatot támogatták:

Azúr máglyák, fogyókúrázó szívek

A 2013-as fordítópályázat margójára

Akinek nincs saját gondolata, annak tanácsos idézettel kezdeni, hátha berobban a képzelete. Ezt teszem én is, a szívesen dohogó Nobel-díjas Jozsif Brodskij mondataihoz folyamodom: „A költészetnek sokkal nagyobb tömegben kellene elérhetőnek lennie az emberek számára, mint manapság. Úgy kellene jelen lennie mindenütt, mint ahogy a természet vesz körül bennünket, melyből a költészet számos képét kölcsönzi; vagy úgy, mint a benzinkutak, vagy akár maguk az autók. Könyvesboltoknak nemcsak az egyetemek területén és a főutcákon kellene lenniük, hanem az összeszerelő üzem kapujánál is. Az általunk klasszikusnak tekintett írók papírkötésű, olcsó kiadásait a szupermarketekben kellene árusítani. Amerika végül is olyan ország, amelyben tömegtermelés folyik, és nem látom be, hogy amit meg lehet csinálni az autókkal, miért ne lehetne megcsinálni a verseskötetekkel, amelyekkel pedig jóval messzebbre lehet eljutni. Mert az emberek nem akarnak messzebbre eljutni? Lehetséges, de ha így van, akkor csak azért, mert nem áll a rendelkezésükre a megfelelő közlekedési eszköz, és nem azért, mert a távolságok és célok nem léteznek.”

Mulathatunk ezeken a sorokon, tekinthetjük őket afféle fellengzősségnek, de ha jobban belegondolunk, nem is hatnak egészen képtelenül. Mondják, Kínában a mai napig szokásban van, hogy az emberek munkába menet vagy álmaikat osztják meg egymással, vagy nemrég olvasott, esetleg általuk írott verseket szavalnak el beszélgetés közben. Nálunk sem veszett el az efféle vándorköltészet, csak éppen beszorult a középületek legkisebb helyiségeibe. Igen, a férfivécék fala nem különösebben emelkedett, de sokszor rímes-ritmikus bölcsességekkel vagy bunkóságokkal van telefirkálva. Folklor ez a javából. Nézzünk néhány klasszikust! Van itt használati utasítás: „Vécékefe nem műtárgy, fogd kezedbe és használd.” Jóindulatú figyelmeztetés: „A budiban ne időzz, mert megöl a budigőz.” Beszámoló kellemetlen élményekről: „A WC mellé ültem és rögtön felment bennem a pumpa!” Vannak kis édes megjegyzések: „Éljének a klotyómanók!” Sürgető szükség szülte életbölcsességek: „Az árnyékszék nem törvényszék, bírákra itt semmi szükség. Bíráskodni nem lehet, aki végzett, elmehet!” Lételméleti sziporka: „Ha szorulásod van, gondoldj anyádra, hogy milyen nehezen hozott a világra.” No de ezek nem versek, hanem gusztustalan baromkodások, mondja háborogva a finnyás ízlés! Lassabban a testtel, emelem én a mutatóujjamat. Hiszen a mondott szövegek éppúgy az érdek nélküli, önfeléd tetszés kivívására törekszenek, éppúgy szellemi folyamatok (no meg persze testi anyagcsere-folyamatok) melléktermékei, mint a valódi, általunk nagybetűsnek és szentnek tekintett Poézis maga.

Haikuk és tankák keleti kultúrákban szokásos szövegkeringésének a nyugati megfelelője egyébiránt a széltében-hosszában mesélt vics, melynek szintén vannak kreatív, komoly jelentésrobbanást eredményező válfajai. Csavaros elme találhatta ki például, hogy: „Mivel lehet lenyírni a villát? Hát villanyírógéppel.”

Vagy hogy: „Mivel kell kettévágni az Algopyrint? Algoflex-szel.” Vagy még: „Mama, mama, feltaláltam a dinamót! Tudom, Ányos!” Egy utolsó: „Chuck Norris felmászott egy vulkánra, és kitörte.” Mindezt elintézhethjük annyival, hogy vannak pihent agyú emberek, mindamellert ez a típusú leleményesség korántsem költészeti.

Még mindig nincs vége, hiszen állítólag költőietlen világunkban még a csapból is vers folyik. Vagy ha a csapból nem is, a falból biztosan. Szívárogo a benzinkút plafonjából, a szupermarket hangszóróiból, betölt presszót, strandot, éttermet, s még a szomszéd kertjéből is ez csap felénk. Bizony, a popzene nem más, mint megzenésített, hol jobb, hol rosszabb versek áradata. Igaz, az „I love you baby so much” nem elégíti ki a legkényesebb kortárs irodalmi ízlést, ám valaha, a kezdet kezdetén, mikor Ádám suttozta Éva fülébe, ez a világ legszebb szerelmes versorának számított, ugyanis senki soha nem mondott még ilyet senkinek.

Mindemellert egyetértek Brodskijjal, sőt tovább is mennék, el tudok képzelni aszfalra fújt verseket, versgraffitikeket, nyalókára nyomtatott, elszopogatható verseket, söröskupakra rótt, nyeremény reményében gyűjtőgethető verseket, bankot, ahol a kitett cukorkás tál minden cukorpapírján versidézet szerepel, verskiadó automatát, versjósdat jövőmondó szövegekkel szerelemről, halálról, betegségről, pénzről, betelefonálós versvonalat, bokszmeccset, ahol minden ütés egy frappáns idézet, Nemzeti Költeményboltot, amelynek bérleti jogát a politikai líramutyi jegyében szerezte meg valaki, vagy akár Verskukkolót, ahol egy lyukon benézve lenge lányokat látunk, amint szexisen hörgik Ungaretti vagy Ingeborg Bachmann néhány sorát.

Mindaddig, amíg az előbb elsorolt szabadalmak el nem terjednek, megállapíthatjuk, hogy egy versfordító-pályázat, mint például az Országos Idegennyelvű Könyvtár által immár nyolcadszorra megrendezett mostani, a maga szerény léptékében szintén nem akármilyen eredményre vezet. Az idén beérkezett száznegy pályázat százegy alkotója napokon vagy akár heteken át hordozta agyában, suttozta magában, ütögette be a Google-fordítóba, kérdeztette olaszul tudó barátaitól egy-egy rágósabb kifejezés hangzóanyagát. A Molnár utca szűkebb-tágabb közelségében tépelődő arcú járókelők tűntek fel, akiknek útjából ijedten tért ki az utca embere, hiszen látta, hogy ezekkel nem érdemes ujjat húzni. Az illetők közös ismertetőjele az volt, hogy félhangosan ilyen és ehhez hasonló olasz szövegfoszlányokat mormogtak: „appagata rosa dell’arsura” vagy „vela la rovina”. Több tucat budapesti lakos kelt és feküdt ezekkel a szavakkal, melyek őrlődtek benne ebédnél, szerelmeskedés közben, fürdéskor, vécézéskor, egyszóval elkísérték még legintimebb, legbensőségebb, másra nem tartozó tevékenységei helyszínére is. Ha ez egy hatásvadász krimi lenne, akkor a könyvtár irányítóközpontjában térképen követhetnénk az egyes pályázók apró fénypontjainak szeszélyes útját a város testén. Nem táplálok ugyanakkor illúziókat, nyilván volt, aki vívódása közben megátkozta a pályázat kiíróit, a zsűri minden egyes tagját, az olasz nyelvet, a magyar nyelvet, a költőket, a költészetet, a konkrét költőt, a konkrét költő anyukáját, a pályázat összes bírálójának anyukáját, és talán még az Országos Idegennyelvű Könyvtár anyukáját is, ha van neki. Reméljük, hogy az illetők nem kívántak nekünk nagyon undorító betegségeket, rafinált kínhalált és hasonló jókat. Nyilván olyan is volt, aki lazán, két perc alatt papírra dobta a fordítását, hiszen ötven rugóért ennyit csak

megtehet, olyan ez, mint a lottózás. Minden évben akad olyan vicces pályázó is, aki begyömöszöli a verset a Google-fordítóba, és veszi a fáradságot, hogy a végeredményt elpostázza nekünk.

Egy pályázat bírálójának megvan az az előnye, hogy madártávlatból látja az összes fordítást. Ez a perspektíva a sikerültebb és gyengébb megoldásokat vonszolva, sötét alagútban araszoló, magányos pályázónak nem adatik meg. Ezért minden évben összegyűjtögetem a mulatságos és érdekes példákat, melyek megvilágítják, mennyi buktatója van ennek a nemes mesterségnek. Volt már, aki szigorúan megrótt, mondván, hogy jövök hozzá, hogy nyilvánosan kicsúfoljam mások odaadó munkáját. Természetesen nem ez a céloom, le a kalappal mindenki előtt, aki nem kis fáradsággal nekivágott a kalandnak és lelkiismeretesen küzdött a szavak ördögével (no meg angyalával). Mindamellett saját tapasztalatból tudom, hogy műfordítói pályám során leleplezett arcpirító félrefordításaimból sokkal többet tanultam, mint a dicséretekből, elismerésekből, melyek természetesen jelentős mértékben hizlalták a májám.

Úgyhogy íme néhány az idei leletek közül! Tommaso Kemény tengeres versének burjánzó képeivel alaposan próbára tette a magyarítására vállalkozók idegeit és képzeletét. Íme néhány változat, elsőnek egy orvosi: „Égkék máglya a tenger / szívemnek sorvadást hoz”. Vagy egy másik: „Kék tét a tenger / fogyaszt a szívem”. Mintha Update Norbit látnánk egy kaszinóban kék tétekekkel, fogyasztó tengerrel. Nem mindenki akar persze fogyni, volt, aki cukrászdába helyezte át a vers helyszínét: „Azúrkék máglyarakás a tenger / a szívem fogyasztja”. Vannak bűgő hangú, slágergyanús változatok: „Azúrkék máglya a tenger / mely a szívemben ég”. Íme egy rockosabb kiszerelés koptatott szívvel, koptatott farmerral: „Kék tűzben égő tenger, / Kikopott szívem vízén”. Megint más nem érte be annyi szépséggel, amennyit az olasz szövegben talált: „Kéklő lángolás a tenger / tüze szívembe villan”. A horror is bekúszott az értelmezési mezőbe: „Azúr fáklyaláng a tenger, / a szívemen lakomázik”. Akadt jó metafora-ötlet is, amely viszont túlment a műfordítás keretein: „A tenger azúr máglya, / szívem égő áldozat”.

A következő gondot az égen elömlő rózsaszín pír okozta, izgalmasan kavargó képzavarszörnyek születtek ezzel kapcsolatban. Volt mives, költői megoldás, mely azonban csak elnagyoltan hozta az eredeti vers tartalmát, ráadásul néhány félreértéssel spékelt: „lenni mily komisz / tikkadtságom szomjoltó rózsája / mit porrá vet szét a pillanat / míg villám íve a tájat fénybe mártja”. A rózsza színe erotikus sejtelmeket is előhívott: „az élet bujaságából bimbózik / a forróság elégedett rózsája”. Hogy itt a rózsza mely testrészt jelölhet, arra most ne tippeljünk! Máshol találkozhattunk „dohányzásra kijelölt” változattal is: „pöfékelő rózsaparázs”, illetve üdítőital-reklámmal: „szomjoltó rózsaszín fakad”. Petőfi Sándor is benézett az ablakon, és rágyújtott a nótára, hogy aszongya: „rózsavíz harmatja kínzó szomjat oltja”. Másvalaki igen komolyan vette a költészetet, telepakolva a sorokat engedélyezett ételfestékekkel: „a lét nyűgjétől tikkadtság / csilló rózsaszínje özönöl, / s lámpa szűrt fényénél / a pillanattal porrá vetél”. Baudelaire világundora hathatott a következő pályázóra: „Hőségtől csüggedten a rózsza / életiszonytól okád”.

Nem ártott vigyázni a versbeli villámlással, pontosabban „villámlásnyi idővel” sem, amely nagyon gyorsan (villámsebesen) átváltozott hol vakufénnyé, hol bizarr „átszűrő villanássá”, esetleg fura „átsújtó villámmá”, nem is beszélve a talányos és gyerekversbe illő „illan-at-villan-at”-ról. Érdekes jelenet az is, amikor

egyik fordítónk munkára fogja a versbeli sírkövet elborító zúzmarát: „izzó fagy pucolja a sírkövet”.

Meggyűlt a pályázók baja a „szótagok jáspiskövével” is, mellyel megtörtént, hogy „szikrát hányt”, nyilván akkut gyomorpanaszai miatt. Volt, aki üzletelni kezdett a drágakóvel: „minden szótag egy jáspist ér”. Nem rossz árfolyam! Néha mellément a szótári keresés is: „Minden szótag-diaszpóra / merít az árnyék gyomrából”. Nem mindegy, hogy „jáspis” vagy „diaszpóra”, az árnyék gyomrából merítő szórványlakosságot pedig csak tizennyolc éven felüliek képzeljék maguk elé! Vigyázni kell a szavakkal, mert igen pajkos mellékjelentéseket képesek produkálni: „A jáspisből rakott szótagok / az árnyék fenekébe süllyednek”. Maradjunk annyiban, hogy a „fenékbe süllyedés” veszélyes játék. Jót akartak azok a pályázók is, akik így fogalmaztak: „a szótagok jáspisa”. Csak hát a „jásPISA” szóalak kapcsán keveseknek jut eszébe a ferde torony, és azoknak sem a pisai.

A második szöveg, az apró dalocska, másként bizonyult emberpróbáló feladatnak. Itt valami észrevétlen dallamot kellett becsempészni az amúgy egyszerű szövegtű pillanatképbe. A lehetlenyi költészetet, a sminkeletlen strandszépséget nem mindenki tudta értékelni, helyenként sok-sok költészeti púderrel pacskolták tele a verset: „mint indián hercegnő tündököl / a megeredt fényben / káprázik, mint tünde testben a lélek, / királynő azték mesében”. A bikinis ifjú hölgygel kapcsolatban amúgy is elszabadult a fantázia, sokan szívesen leették volna a cseresznyét, mely pedig a textil mintázatát alkotta: „Lujzika fekete bikinijén szívberajzolt / vörös cseresznyék csüngenek” vagy éppen: „Lujzi fekete fürdőruháján / Vörös cseresznyék lédús szíve dobban”. Volt, aki nem is érte be a vers kínálta szűkös lehetőségekkel, és szorosabban körbeudvarolta a kicsi hölgyet: „a cseresznyeajkú kreol Luisetta. / A Nap sugarával keblét simogatja.” Még tovább megy a felnőtt tartalmak irányába a következő szöveg: „Luisetta fekete bikinit / visel, a minták rajta szív alakú / cseresznyék; a tűző napon leveszi, / mint ahogy az azték mesékben teszik”. A fordító gyaníthatóan ismeri a költő által olvasott azték mesekönyv cenzúrázatlan változatát is. A félrefordítások is érdekes jeleneteket eredményeznek, egy helyütt szegény Luisetta nem csupán „elillan” vagy „a napba tűnik”, hanem konkrétan „pusztul a gyors napon”. Máshol meg a „porta” szó mellékjelentése kavart be (ez, ugye, főnévként ajtót, kaput is jelent), és kis barátnénk „fekete bikiniben állt az ajtóban”, vagy még zavarba ejtőbb módon kiviláglott, hogy „Luisetta kapuja bikini”. Vajon mily pompás azték birodalomba juthatunk ezen a kapun át?

Minden évben akad egy-két vagány, aki humoros parafrázissal szolgál nyugós versfordítás helyett. A legjobban sikerült efféle munka Szemerédy Andrásé, afféle Kassák-stílusú kompiláció, és ebben a mivoltában igen hangulatos:

Bejárat a bikinibe!!!

Tessék, urak, hölgyek, ez már igen!

Nincs nő, csak idom, forma,

Rózsailat, szívfájdalom, szieszta.

A lány sziporkázik, mint a csillogó víz, nap mint nap, a nap alatt,

És bőrét barnára fordítja, nem magyarra vagy aztékra.

Lackfi János

Jáspiskó szavak magyar változatai

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár
2013. évi versfordító pályázatának értékelése

Olasz nyelvű verset – különösen ha kötött formájú, és még inkább, ha rímes – ma mind kevesebben fordítanak magyarra, nemes indítékú toborzónak is tekinthető tehát az Országos Idegennyelvű Könyvtár idei versfordító-pályázata, mely olaszul értő pályakezdő fordítóknak szól. A feladatul kiválasztott két vers – a magyar származású Tomaso Kemény két olasz nyelvű verse – eléggé nehéz volt ahhoz, hogy a fordítói hajlamot érző fiatalok felmérhessék képességeiket, a pályadíjak pedig eléggé magasak, hogy e képességpróbára alapos ösztönzést kapjanak. A pályázat lezárultával megállapítható, hogy a kiírás elérte célját: 104 pályamunka érkezett be (volt, aki többet is beadott), s bár érett fordítói tudásról egyik résztvevő sem tanúskodott, fejleszthető adottságot több is felmutatott.

A két vers közül az *Azzurro rogo il mare* fordítása jelentette a nagyobb feladatot.

Az átültetés legfőbb nehézsége abban állt, hogy a pályázónak olasz nyelven is, és versnyelven is jól kellett tudnia. Hú fordítást csak úgy adhatott, ha az olasz szöveg itt-ott latinosan bonyolult mondatszerkezetét és a gazdagon áradó metaforák versnyelvi logikáját egyaránt követni tudta. Vagyis ha fölismerte, hogy a *cuore* (szív) a maga mondatában tárgy, az *istante* (pillanat) pedig alany; ha átlátta, hogy a *rogo* (máglya), *fiamma* (láng), *arsura* (perzselő hő) metaforalánccal a versen olyan tűz képzete vonul végig, amely a költői én bensőjét emészti (*il mio cuore consuma*); ha megértette, hogy ez a tűz fájó életérzés miatt árad ki onnan (*dal male di vivere sbocca*), és a kinti homály mélyén (*nel ventre dell'ombra*) költői szavakká, összefüggő szótagokká válik (*ogni sillaba*); továbbá ha a tűz táplálta költői szavakhoz hozzá tudta kapcsolni a *sfolgora*, azaz fölszikrázik igét is. Technikai buktatók is nehezítették a fordító munkáját: a szöveg olykor szabályos metrumokat idéz, az 1., a 2. és a 7. sor bátran settenariónak, a 8., a 9. és a 10. pedig bízvást endecasillabónak olvasható, az első 5 sorban pedig finoman kihangzó és részben sorközi asszonánc is felsejlik: *consuma – oscura – arsura*, és hasonló asszonáncpár bukkan fel a 10–11. sor végén is: *affonda – ombra*.

A 2. sor végéig a legtöbb pályázó híven követte a képek logikáját, legtöbbször helyesen fölmerre, hogy a *rogo* itt (és a címben is) csakis máglyának fordítható, és kevesen próbáltak kitérni a meghökkentő, ellentétes elemeket ütköztető és jelzőcserés színezetű elöl is (tűz – víz, kék tenger – kék máglya). Esetenként a settenario magyar hetes jambusára is ráleltek: „Azúr máglya a tenger / S fel-emészti a szívem” (Black bird on the fence), „Kék máglyáján a tenger / elemészti a szívem” (Bhima). Még a következő másfél sornak is sokan megtalálták a képrendszerbe illő magyar megfelelőjét, bár a *nube luttuosa* (gyászos felhő) szintagmát többen is megpróbálták kivonni belőle („homály” stb.), vagy éppenséggel hozzá konkretizálni („fekete füstköd”, „gyászfelhőt kormol”). A 4–7. sort azonban

nagyon kevés pályázónak sikerült legalább többé-kevésbé jól értelmeznie és a képrendszerbe komponálnia. Már a *mal di vivere* fogalmával sem boldogult mindenki, de akadtak kifejezetten találó magyar változatok is: *fáj-ma-élni* mint főnév (Hermetista Pista), *világfájdalom* (Luisetta), *levertség* (Verdi); *kárhozatlét* (Villámcepp); egyik pályázónk pedig, aki *búskomorságnak* fordította, túlzott igyekezettel lábjegyzetelte is, és nagyon helyesen a spleen életérzéssel rokonította (Tamarin). A valóban nehezen megfejtendő, helyenként többértelműnek is tartható folytatással azután szinte mindenkinek meggyűlt a baja. A benső tűz lángját kevesen tudták azonosítani a bensőből immár elégedetten kiáramló tűz-rózsaszínnel/tűz-rózsával (*appagata rosa*), melyet egy villanás/villám átszűrődő fényénél (*al filtrare d'un lampo*) a pillanat elporlaszt (*l'istante muta in polvere*). A két legsikeresebb megoldás: „a lét fájdalmából elégületen / kibukkanó forráság-rózsát / az átködlő villám-fényben / a pillanat porrá múlászta” (Azazello); „Az élet fájdalmából / a forráság boldog rózsája fakad, / melyet egy villanás alatt / porrá hamvaszt a pillanat” (Ermes Marana – itt azonban a betolakodó hármas rím enyhe zavart okoz). A 8. sorban újabb szinesztéziával folytatódik a tűz képzete: a kiáradt belső láng izzó zúzmaraként (*brina rovente*) előbb fehérrel borít be egy meghatározatlan sírkövet, illetve rejt el egy ugyancsak meghatározatlan romot (*sbianca la pietra / del sepolcro e vela la rovina*), majd pedig a 10. és a 12. sorban a költői szó vörös jaspisköveként fölszikkázik (*diaspro di ogni sillaba... sfolgora*). A 8–9. sor egyik sikeres, felerészben a metrumot is visszaadó magyartítása: „Izzó zúzmarára fehérbe vonja / a sírkövet, s a romlást fátyolozza” (Hermetista Pista), a zárósor igéjének találó megoldásai pedig: „feltündököl” (Eloise), „felragyog” (Tengervíz), „felszikkázik” (Heavenly), „felfénylik” (Almira M.).

Ezt a nehéz nyelvtani és képi szerkezetet végül is nagyon kevés pályázónak sikerült megfejtenie, a díjazottak közül sem nyújtott mindenki hibátlan értelmezést.

Ami pedig a verstechnika nehézségeit illeti, sem a metrika követésére, sem az asszonáncok visszaadására nem láttunk következetesen végigvitt kísérletet (az idézett példákon kívül egy „villan – elillan” rímpár látszik még tudatos próbálkozásnak, Anacapritól; az „illan-at-pillanat / porrá lesz a pillanat” bökvers-rigmust semmiképp sem számíthatjuk ide: később még szó lesz a parodisztikus fordításokról). A jobb hallású pályázók néhol ráéreztek a ritmusra, vagy egyedi módon lüktető sorokat alkottak helyette. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy néhányan az elmulasztott rímek helyett másutt jól kihangzó saját rímeket alkottak, s ez bizony a fordítói hűség kívánalmának ellentmond.

A rövidebb, *La Regina* című vers fordítása kevesebb nehézséget tartogatott.

A fordítónak itt nem kellett különösebb grammatikai és versnyelvi problémákkal megküzdenie. Még a legtalányosabb *si sperde nel sole* fordulat értelmezéséhez is elegendő volt a szótári jelentések helyes megválasztása: belevész a napba = napfénybe. Inkább a rövid, már-már dalszerű, szabályos ritmusemlékeket keltő vers magyar nyelvű formába öntésével lehetett gondja, valamint egy gyakran előforduló technikai próbával: hogyan lehet a -val, -vel ragos hátravetett jelzőt a kívánatos magyar jelzősorba halmozás nélkül beépíteni (vagyis úgy, hogy ne legyen belőle „szív alakúan piros cseresznyemintás fekete bikini”). A 3–5. sorról olyan sikeres fordítás is született, amely a metrumot az eredetihez híven, csökkenő szótagszámú, szabályos sorfajták emlékét keltve adta vissza és vezetete nyugvópontra: „s tovatűnik fűrgén a nap fényében / akár a királynő egy

napon / az azték népmesében” (Pazienza). Ám a pályázók túlnyomó része ennél a versnél sem követte érzékelhetően az eredeti szöveg prozódiaját. A jelzős mondatépítésre viszont sok jó megoldást találtunk: „fekete bikinit / visel, piros szívforma cseresznye / mintásat” (Szilva); „piros cseresznye-szivecskés fekete bikiniben” (Edera – ám a sort tördelnie kellett volna); „fekete bikinit visel, / Rajta vörös cseresznyeszívek” (Tasso Baccato); és így tovább.

Néhány szót a pályázat általános tanulságairól is kell ejtenünk.

A pályakezdők gyakori hibájába a mi pályakezdőink is többször beleestek: a fordítandó versből saját költői képek és hangzásformák alkotására merítettek ihletet. Szigorú hűséget hirdető mai műfordítási elveink ezt nem engedik meg, ezért a mi zsűrink is arra biztatja a pályázat részvevőit, hogy ne engedjenek az efféle csábításnak. Mivel azonban az ilyen teoretikus hibákból az elkövető lírikusi adottságaira is következtetni lehet, elvi helytelensége ellenére három figyelemre méltó példát megemlítek: „özvegyarcú homály” (a *nube luttuosa*, azaz gyászos felhő helyett), „szikrafény pereg át a szítán” (az *al filtrare d'un lampo*, vagyis az átszűrődő villanás/villám megfelelőjeként – mindkét példa Házitücsöktől való), „a szóparány tűzpompás ékköve” (il *diaspro di ogni sillaba*, azaz minden szótag jáspisköve magyarítására). Hozzá kell tennünk azt is, hogy az ilyesféle szabadosságok igen sokszor a nem megfelelő szövegértést próbálták helyettesíteni. Ugyanígy nem engedheti meg magának a versfordító a mai, posztmodern prózáiro bevett módszerét sem: nem házasíthatja össze a fordítandó verset máshonnan vett utalásokkal (vö.: „*Alíz sem tudhatta az utat nála jobban / Egy nap Tükörorszáiban*, Nymeria).

Végezetül néhány szó a pályázat – a mostani és minden más, hasonló pályázatot – formai követelményeinek betartásáról.

Jelenségként tapasztalhattuk, hogy egy-egy pályázó egyetlen jeligével több fordításválogatot is beküldött. Tizenhármán jártak el így. Általános elv, hogy ha egy részvevő több megoldást készít, és ezeket egyaránt versenyképesnek tartja, megoldásait külön-külön, más-más jeligével kell beküldenie. Ilyen okból ezúttal nem zártunk ki senkit, de figyelmeztetjük fiataljainkat, hogy hasonló esetekben – nálunk is, és másutt is – könnyen erre a sorsra juthatnak. Mint ahogy még inkább erre a sorsra juthat az, aki csak a feladatok egyikét végezte el – két ilyen pályázónk is csak az egyik verset fordította le –, hiszen a kiírásnak nem tett eleget.

Formai és egyben etikai követelménynek tekinthetjük a pályázó illő hozzáállását is. Alaposan lenézi a műfordító mesterségét az, aki számítógépes fordítói program összefüggéstelen szóelegyét küldi be versfordításként (volt ilyen pályázónk), és a harsány paródia, a gyúnyfordítás sem illik a komoly pályázat keretei közé (ilyen pályamunka is érkezett).

Előjáróban arról beszéltem, hogy érett fordítói tudásról még egyik részvevőnk sem tanúskodott, fejleszthető adottságot viszont több is felmutatott. Most arra szeretném ez utóbbiakat biztatni, hogy adottságukat tanfolyamokon vagy magánúton mindenképp fejlesszék, mert bár a műfordítói mesterség pusztán tanulással nem sajátítható el, csakis tanulással tökéletesíthető.

A fentiek alapján I. díj kiadását nem tartom indokoltnak, viszont két II. díj és két harmadik díj odaítélését javaslom.

Szénási Ferenc

Tomaso Kemeny

Azzurro rogo il mare

Azzurro rogo il mare
il mio cuore consuma;
in una nube luttuosa la fiamma
s'oscura, dal male di vivere sbocca
appagata rosa dell'arsura
che al filtrare d'un lampo
l'istante muta in polvere.
Brina rovente sbianca la pietra
del sepolcro e vela la rovina.
Il diaspro di ogni sillaba
affonda nel ventre dell'ombra
e sfolgora.

La Regina

Luisetta porta un bikini
nero, con rosse ciliege a forma
di cuore; si sperde nel sole lesta
come in una fiaba azteca
un giorno la Regina.

Tomaso Kemény

A tenger kék máglya

Róth Márton fordítása (I. díj)

A tenger kék máglya
szívem elemésztí;
egy gyászos fellegben
elsötétül lángja. Az élet fájdmából
a forróság boldog rózsája fakad,
melyet egy villanás alatt
porrá hamvaszt a pillanat.
Izzó dértől fénylik a sírkő,
s a pusztulást elfedi.
Minden szótag jáspis-köve
elmerül az árnyék-ölbe,
s tündököl.

A Királynő

Lujzácska fekete bikinit
visel, piros, szív alakú
cseresznyékkal; elvész a fürge fényben
mint egy azték mesében
a Királynő, egyszer régen.

Tomaso Kemény
Tenger kék máglyája

Edelényi Marianna fordítása (II. díj)

Tenger kék máglyája
emészti szívemet;
a szomjazó élet fájdalmától
gyász fátyolába sötétül a láng
búsasan eltelve a tikkasztó forróságtól,
de egy villám felsejlésekor
porrá némul a panaszos.
Szikrázó dér fakítja a sírkövet
s rejti a pusztulást.
A szavak jáspisköve az árnyék
rejtekébe merülve tündököl.

A királynő

Szív alakú piros cseresznyemintás
fekete bikinit visel Luisetta;
s tovatűnik fürgén a nap fényében
akár a királynő egy napon
az azték népmesében.

Tomaso Kemény

Azúrkék máglya a tenger

Szirmai Anna fordítása (III. díj)

Azúrkék máglya a tenger
szívem emészti el;
egy gyászos felhőben a láng
homályba borul, a világ-
fájdalomból elégedett forróság
rózsaszínje árad mikor
villám fényén átszüremlik
egy pillanat s elporlad.
A sírkövön perzselő dér fehérlik
a pusztulást elkendőzni.
A szótagok jaspisköve
ragyogva merül
az árny ölébe.

A Királynő

Fekete bikinit hord Luisetta
piros cseresznyék a szívek rajta;
a napon ténfereg virgoncan ő
épp így tett egyszer a Királynő
ahogy az azték mese tartja

Tomaso Kemeny

Azúrkék máglya a tenger

Monti Elvira fordítása (a Magyar Fordítóház Alapítvány különdíja)

Azúrkék máglya a tenger
szívemet elemészt;
éjfékete felleghben a láng
kialszik, a lét fájdalmából elégülten
kibukkanó forróság-rózsát
az átködlő villám-fényben
a pillanat porrá múlasztja.
Perzselő dér fakítja követ
a sírnak és kendőzi a romlást.
Minden újabb szótag-jáspis
a homály méhébe lehullva
ellobban.

A Királynő

Luisettán fekete bikini van
vérvörös, szív formájú cseresznyékkal;
belevész a napba serényen,
mint valami azték mesében
hajdan a Királynő.

Tomaso Kemeny

A tenger azúrkék máglya

Ludmann Ágnes fordítása

A tenger azúrkék máglya
szívem felemészti;
borús fellegben a láng
homályba vész, az élet fájdalomából fakad
kacéran az égető forróság virága,
melyet a villámló pillanat porszemekké zúz.
A fehérén izzó zúzvara lepel
a sírkőn, s rejti a romlást.
Tüzes jáspisszótagok lángja
a sötétség méhébe mélyed,
s szikrázik.

A Királynő

Lujzáccka piros cseresznye-szívecskés fekete bikiniben
fürgén tovalibben a nyári sugarak közt,
mint hajdanán egy azték
mesében a Királynő.

Tomaso Kemeny

Azúrkék máglya a tenger

Kerber Balázs fordítása

Azúrkék máglya a tenger,
szívemet felperzseli;
gyászfekete felhőben a lángot
a sötétség elnyeli. Serken az életkínból
tikkadt, nyári rózsa,
de porrá rombolja a villám;
elég egy pillanat.
Megőszül a sírkő,
s omladék rejtezik a tüzes dér alatt.
Jáspiskövek a szótagok;
az árnyék gyomrába hullnak,
fényük onnan ragyog.

A királynő

Luisettán fekete bikini
van, rajta cseresznyék; pirosak,
szív alakúak. Elnyeli hamar
a fény, a nap, mint az azték mesében
egykor a királynőt.

Tomaso Kemeny
Azúrkék máglya

Dr. Szabó Anita fordítása

Azúrkék máglya a tenger
Szívemet emésztí;
Gyászos ködfelhőben elhomálylik lángja
majd az élet fájdalomtól újra tüzet okád
A tikkasztó hőségben
átsejlik egy szikrázó villám
s porrá lesz a pillanat.
Izzó dértől fehérlik a sírkő,
némán fedi a pusztulást.
S a szavak, mint súlyos jáspiskövek
merülnek el az árnyék gyomrában
s felragyognak.

A királynő

Lujzácska cseresznyemintás fekete bikinijében,
mint indián hercegnő tündököl,
A napsugarak vakító tüzében
lénye lassan megkövül,
De megmarad szívemben, egy napra ő
Mesebeli trónján az azték királynő.

Tomaso Kemeny

Kéklő máglya a tenger

Tamás Etelke fordítása

Kéklő máglya a tenger,
szivemet hamvasztja,
gyászos felhővé sötétlik
lángja, a szorongást felemésztő
mohó perzselés
villáma
hamuvá szitálja a jelent.
Perzselő zúzvara fehéríti a sír
kövét és fedi el a pusztítást.
A szavak jáspiskövei
az árnyak gomrába merülnek,
kigyulladnak.

A Királynő

Lujzácska fekete bikinit hord,
szív alakú, piros
cseresznyékkal; a szisszenő napsütés,
azték varázslatként
tünteti el egy napon a Királynőt.

Tomaso Kemeny

Kék máglya a tenger

Szántó Judit fordítása

Kék máglya a tenger,
elemészti a szívem;
egy komor felhőben a láng elenyészik,
az élet fájdalmával betelve,
a hőségtől áttüzesedve előtör,
és egy távoli villám fényénél
egy pillanat alatt porrá omlik.
Izzó dér vonja be fehérrel a sír követ
és takarja el a romokat.
A jáspisfényű szótagok elsüllyednek
és szikráznak az árnyék mélyén.

A Királynő

Luisetta fekete bikinijén
szív alakú piros cseresznyék;
gyorsan belevész a napba,
mint egy azték mesében
egy nap a Királynő.

Tomaso Kemeny

Azúrkék máglya a tenger

Tóth László fordítása

Szívemet emésztő
azúrkék máglya a tenger;
gyászos homályba vész
a láng, s a szenvedésből előpattan
a forróság kiégett rózsája,
mit egy villámcsapással
porrá változtat a pillanat.
Izzó dér fehérlik a sírkövön
s fedi el az enyészetet.
Minden szótag vörös jáspisa
az árnyék ölébe hull
és ott ragyog.

A Királynő

Fekete bikinit hord
Luisetta, szív alakú piros
cseresznyékkal; belevész a napba függén,
mint egy azték mesében
a Királynő egykoron.

Tomaso Kemeny (Kemény Tamás) 1938-ban Budapesten született. A kortárs olasz irodalom egyik meghatározó alakja, akinek kötődése a magyar költészethez nem pusztán születési adottság, hanem mély személyes és kulturális sokk. A tízéves korában hazáját elhagyni kényszerülő gyermek olasz környezetben és nyelven érik összetett, gazdag és játékos személyiséggé, akinek kivételes képzelőereje a nyelvek és kultúrák kereszteződésében bontakozik ki. Olasz nyelvű költőként a hatvanas évek végén kezdett publikálni. A hetvenes évektől kezdve részt vesz az

irodalmi mozgalmakban. 1979-től 2006-ig a Paviai Egyetem Angol Tanszékének vezető professzora; anglistikai munkáját tanulmányok, monográfiák (többek között Marlowe-ról, Coleridge-ről, Shelleyről, Dylan Thomaszról, Poundról és Joyce-ról), ill. műfordítások (legfőképp Byron válogatott költői műveié) fémjelzik. Kitüntetett figyelmet szentel a magyar költészetnek is, Adytól Kosztolányin át a maiakig számos költőt fordított olaszra, József Attila-fordításai önálló kötetben jelentek meg.

Fontosabb kötetei: *Suspense extensive o intensive*, Il periplo, Milano, 1969; *quando*, Tool edizioni, Milano, 1970; *Urlando Sodoma*, Sampietro editore, Bologna, 1971; *Il quanto del sicario – The Hired Killer’s Glove*, Out of London Press, New York, 1976; *Qualità di tempo*, Società di poesia – Guanda, Milano, 1981; *Recitativi in rosso porpora*, Campanotto, Udine, 1989; *Il libro dell’angelo*, Guanda, Milano, 1991; *Melody, Marco y Marcos*, Milano, 1997; *La rima non scalda*, Dialogolibri, Como, 2000; *Eterna disarmonia*, Signum edizioni d’arte, Milano, 2001; *Desirée*, Lietocollelibri, Faloppio, 2002; *Se il mondo non finisce*, I quaderni del circolo degli artisti, Faenza, 2002; *La Transilvania liberata*, Effigie edizioni, Milano, 2005; *La morte è un’altra cosa*, Ets, Pisa, 2007; *Paesaggi immaginari*, PoliArt, Milano, 2010. Magyarul megjelent művei: *Erdély aranypora*, Irodalmi Jelen Könyvek – A Dunánál Könyvkiadó, Kolozsvár–Budapest, *A vízözön mondja*, válogatott versek (válogatta és fordította Székárosi Endre), M. Műhely, Budapest, 2011. Folyóiratokban (Magyar Lettre International, Magyar Napló, Parnasszus, Új Hölgyfutár, Új Írás) is jelen van költészete.

Napkút Kiadó Kft.
1043 Budapest, Tavasz u. 4.
Telefon: (1) 225-3474
Mobil: (70) 617-8231
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős kiadó: Szondi György
Szerkesztő: Virág Ágota
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence
ISSN 1787-6877
ISBN 978 963 263